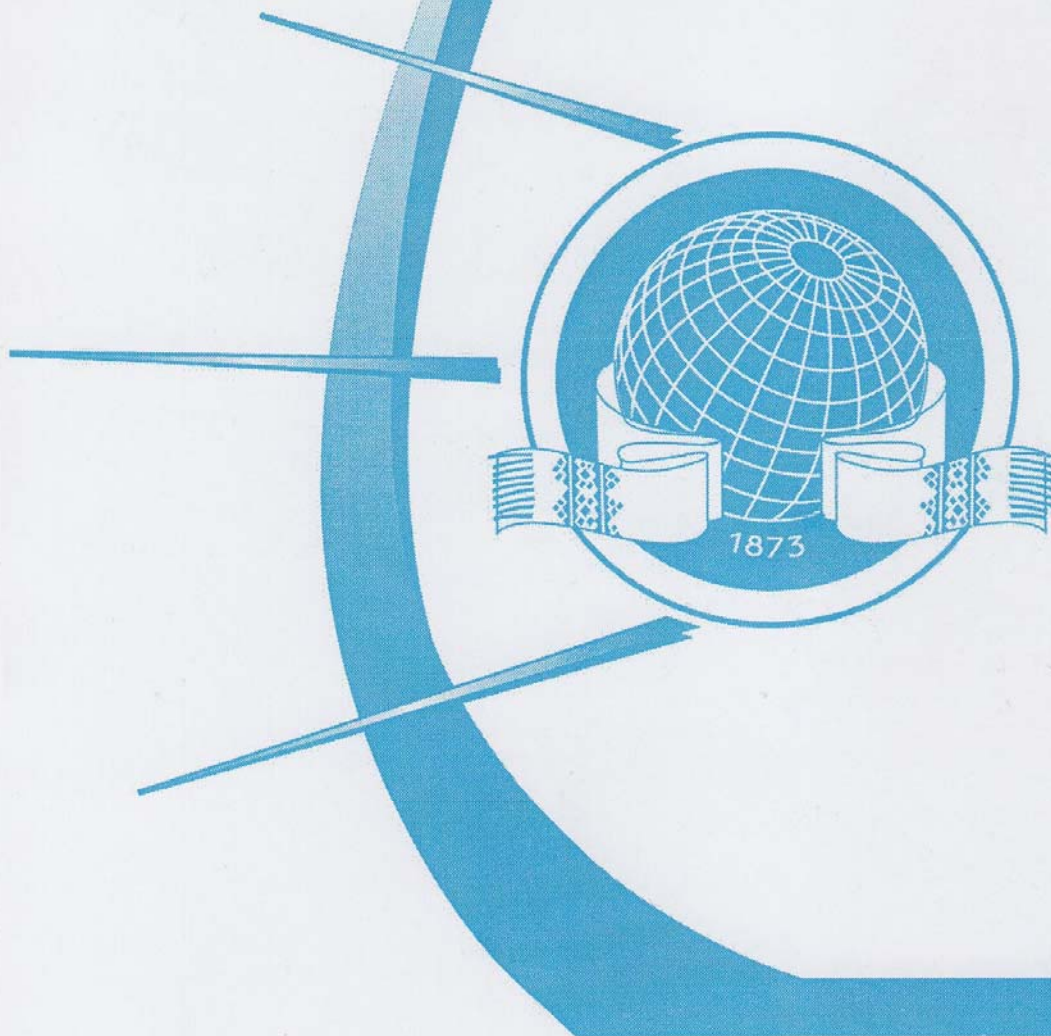

**УКРАЇНА:
географія цілей
та можливостей**

2

Мельник І. Г. Суспільно-географічні аспекти молодіжного безробіття (на прикладі Луганської області) / І. Г. Мельник, М. Г. Шевченко // Україна: географія цілей та можливостей: зб. наук. праць у 4х тт. – К. : ВГЛ „Обрії”, 2012. – Т. II. С. 162–165.

Суспільно-географічні аспекти молодіжного безробіття (на прикладі Луганської області)

Молоде покоління – це трудовий потенціал, що є основою держави, її продуктивною і мобільною робочою силою, озброєною сучасними знаннями. Але молодіжний ринок праці має свої особливості. З одного боку, молодий вік підвищує шанси для зайнятості, адже молоді люди значно більше орієнтуються на нові можливості щодо зайнятості, більш схильні до ризику, пов'язаного із підприємницькою діяльністю, вони енергійні, динамічні, мають краще здоров'я та, як правило, не обтяжені сімейними обов'язками. З іншого – в умовах суворой ринкової конкуренції молодь є найуразливішою групою серед працездатного населення. Причинами низької конкурентоспроможності молодих шукачів роботи є: випуск навчальними закладами фахівців (робітників) за невипитаними спеціальностями, відсутність у молоді необхідних фаху та кваліфікації, недостатній досвід роботи, помилки щодо вибору професії (неузгодженої з кон'юктурою ринку праці), високі вимоги до оплати праці. Все це зумовлює високий рівень безробіття молоді і робить вивчення цієї проблематики вкрай актуальною.

Дослідженням молодіжного сегмента ринку праці займаються як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед яких вагомий внесок здійснили такі науковці, як: Р. Джекман, М. Долішній, О. Горобчук, Л. Ільч, Т. Кір'ян, О. Лебедева, Л. Лісогор, Т. Морозова, В. Онікієнко, Н. Подобєд, А. Репіч, Х. Холзер, М. Шестаков та ін. Разом з тим, серед суспільно-географічних публікацій існує дефіцит статей, що стосуються проблем молодіжного безробіття. Якщо на рівні країни існують певні нароби з зазначеної вище тематики, то на регіональному рівні таких досліджень практично немає.

Метою публікації є вивчення регіональних та внутрішньорегіональних особливостей поширення молодіжного безробіття в Луганській області.

На сьогоднішній день у нашій державі немає єдиного підходу до визначення віку молоді. Відповідно до чинного законодавства України, а саме згідно зі ст. 197 Кодексу законів про працю України, „молодь” – це громадяни України віком від 15 до 28 років включно¹. За Законом України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді”, до категорії „молодь” належать громадяни України віком від 14 до 35 років². У міжнародній практиці до молоді відносять осіб віком 15–24 роки. Неузгодженість вікових меж молоді ускладнює моніторинг молодіжного ринку

¹ Кодекс законів про працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08> – (База даних «Законодавство України»).

² Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ станом на 01.01.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2862-17> – (База даних «Законодавство України»).

праці³. Враховуючи зазначене вище, ми у своєму дослідженні за нижню межу приймаємо 15 років, оскільки саме з цього віку починається обстеження населення за економічною активністю, верхня ж межа у нас варіюється. В одних показниках вона становить 29 років, в інших 34 роки, залежно від того, як укладені статистичні дані, отримані нами в Головному управлінні статистики у Луганській області та в Луганському обласному центрі зайнятості.

Як в Україні в цілому, так і в Луганській області зокрема ситуація на ринку праці молоді є вкрай проблематичною. Неповне використання трудового потенціалу молодого покоління – негативне явище ринкової економіки, що уповільнює процес оновлення робочої сили і ротації кадрів. Очевидно те, що неефективне використання трудового потенціалу, особливо молоді, яка вперше виходить на ринок праці, – це втрата якості робочої сили в середньо- та довгостроковій перспективі. Тим паче, що молодь віком 15–34 роки за станом на 2010 рік становить майже половину працездатного населення Луганської області, а саме 48,6 %. З-поміж усієї молоді не мають роботи 43,9% населення у віці 15–29 років. Крім того, для зазначеної вікової групи характерний найбільший рівень безробіття, а саме 12,6%.

У гендерному аспекті вищий рівень безробіття у віці 15–29 років спостерігається серед жінок (16,6%), серед чоловіків – 9,9%. Це можна пояснити, по-перше, дискримінацією за статтю при прийомі на роботу, адже існує думка, що жінка, яка виходить заміж і народжує дитину, працює менш продуктивно, по-друге – частішим звертанням жінок до центрів зайнятості у пошуках роботи, в той час як чоловіки переважно намагаються самостійно знайти робоче місце. Разом з тим, гендерні аспекти зайнятості залежать від специфіки поселень, їх господарської спеціалізації, структурних зрушень в економіці.

У поселенському розрізі також спостерігаються відмінності в рівнях молодіжного безробіття між міськими та сільськими поселеннями. У міських поселеннях рівень безробіття населення віком 15–29 років більший, ніж у сільській місцевості (12,9% і 10,6%). Це може бути пов'язане з тим, що на селі є більше можливостей для самозайнятості молоді, зокрема в особистому підсобному господарстві. На нашу думку, нижчий рівень безробіття у сільській місцевості спостерігається ще й тому, що у сільській молоді існують певні труднощі з реєстрацією безробітних у центрах зайнятості, у зв'язку з їх територіальною віддаленістю. Крім того, фактична ситуація з молодіжною зайнятістю може відрізнятись від реальної, адже часто буває так, що молодь прописана і зареєстрована у центрі зайнятості за місце проживання, а реально працює в іншому населеному пункті.

Сучасний розвиток молодіжного сегмента ринку праці характеризується посиленням протиріч між попитом на робочу силу та її пропозицією, деформованістю регіонально-галузевої та функціонально-професійної структури зайнятості. Луганська область не є винятком. У зазначеному вище регіоні спостерігається нерівномірний розподіл зайнятості молоді (населення віком 15–34 роки) за видами економічної діяльності (рис. 1). Найбільше молоді зайнято в промисловості, а також у сфері послуг (торгівлі, освіті, охороні здоров'я). Найменше – у сільському,

---

³ Ільч Л. Розвиток молодіжного ринку праці: сучасний стан, тенденції та перспективи / Л. Ільч // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 8. – С. 12–13.

лісовому господарствах, наданні комунальних та індивідуальних послуг, у сфері культури та спорту, у діяльності готелів та ресторанів. Така ситуація викликана, на наш погляд, тим, що молодь прагне переважно працювати в тих галузях, де вища заробітна плата та кращі умови праці. Крім того, молодь часто беруть на роботу неофіційно. Тіньова зайнятість молодих людей має багато негативних наслідків: соціальна незахищеність молоді, що працює за усною домовленістю, відсутність накопичення стажу, адже в неформальному секторі економіки немає практики роботи з трудовими книжками. Прихована зайнятість

Рис. 1. Зайнятість молоді за видами економічної діяльності в Луганській області, % (за станом на 31 грудня 2010 р.)

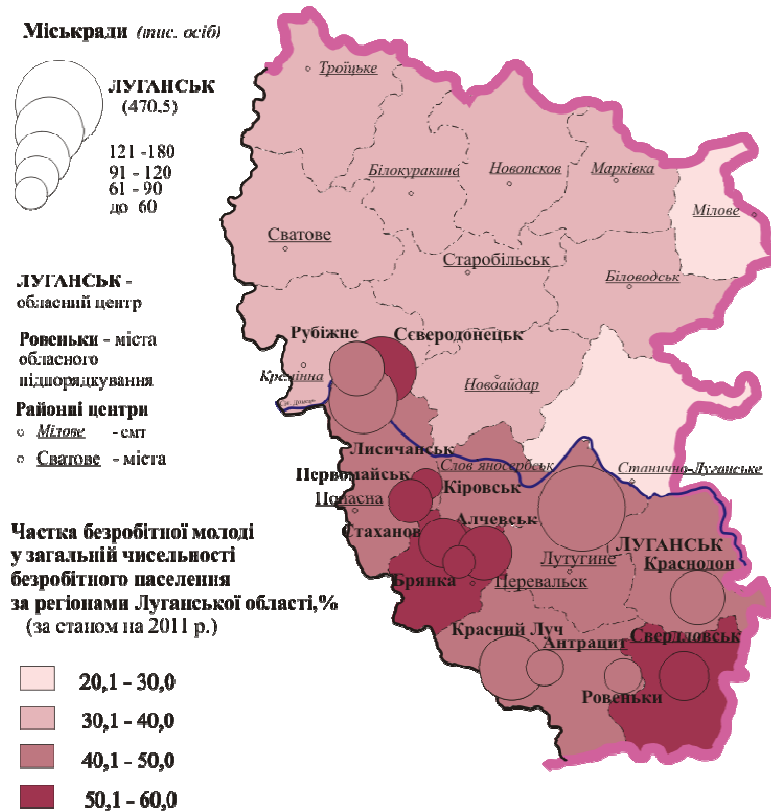

Рис. 2. Частка безробітної молоді у загальній чисельності безробітного населення за регіонами Луганської області, % (за станом на 2011 р.)

унеможливило б реально оцінити ситуацію на молодіжному ринку праці, зокрема виявити у яких саме сферах економіки загострена проблема молодіжного безробіття.

Помилки молоді з вибором професії, її орієнтація на „модні”, але не випитані ринком праці спеціальності призводить до незбалансованості функціонально-професійної структури зайнятості в регіоні. Так, за станом на кінець 2011 року, на Луганщині найбільше навантаження на 1 вільне робоче місце з числа незайнятого населення, а отже і найбільша чисельність безробітних, спостерігалося за такими професіями: продавець непродовольчих товарів, адміністратор, економіст, комірник, сторож, юрисконсульт, касир (в банку), інженер, оператор комп'ютерного набору. Не вистачає працівників переважно робітничих професій, а саме: слюсар-ремонтник, касир торгового залу, водій важких автомобілів, листоноша, електрик, штукатур, а також робітників найпростіших професій (двірник, прибиральник).

Для з'ясування внутрішньорегіональних особливостей поширення молодіжного безробіття було використано показник „частка безробітної молоді у загальній чисельності безробітного населення”. Так, з рис. 2 видно, що найбільше безробітної молоді на півдні Луганської області. Найскладніша ситуація з молодіжною зайнятістю спостерігається в старопромислових вузлових регіонах області, а саме: мм. Стаханов, Кіровськ, Алчевськ, Первомайськ, Северодонецьк, Брянка, Перевальський район. Це пов'язано з тим, що вищезазначені міста та райони є депресивними, де відбувається спад виробництва, закриття заводів та підприємств. Крім того, ці регіони відчувають підвищене навантаження з боку молоді, яка випускається з навчальних закладів і не знаходить для себе сфери прикладання праці. Свердловський район також має проблеми з молодіжною зайнятістю, що викликане вузькою вугільною спеціалізацією регіону. Це призводить не тільки до молодіжного, а й частково жіночого безробіття у цьому районі. В цілому ситуація на внутрішньорегіональному ринку праці області потребує додаткового вивчення.

Відсутність єдиного визначення поняття „молодь” ускладнює моніторинг молодіжного ринку праці. Але, не зважаючи на це, нами було вивчено особливості поширення молодіжного безробіття в Луганській області, що дозволило зробити певні висновки. По-перше, у гендерному аспекті рівень безробіття серед жінок вищий, ніж серед чоловіків. По-друге, в міських поселеннях безробітної молоді більше, ніж на селі. По-третє, в області сформувалася деформована регіонально-галузева та функціонально-професійна структура молодіжної зайнятості. По-четверте, в регіоні спостерігається південний градієнт молодіжного безробіття. Таким чином, молодіжне безробіття на Луганщині має досить високий рівень і суттєво диференціюється. Для врегулювання молодіжного ринку праці в регіоні необхідно створити рівні умови праці як для чоловіків так і для жінок, боротися з гендерною дискримінацією, розширювати сферу прикладання праці молоді, зокрема жінок, особливо у вугільних районах області. Потрібно також припинити деградацію та стимулювати розвиток сільських територій. Це дозволить призупинити відплив молоді з села та зменшити навантаження молодим населенням на ринок праці у містах. Важливим кроком на шляху ефективної молодіжної зайнятості є підвищення престижу робітничих професій, що сьогодні користуються попитом на ринку праці, шляхом їх популяризації, підвищення заробітних плат, покращення умов праці. Легалізація робочих місць дозволить побачити реальну картину зайнятості та захистити молодь в умовах тіньової економіки.